

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Mokytojo atsakomybė

2014-02-07

ŽURNALAS: Muzikos Barai

TEMA: Muzika

AUTORIUS: Leonidas Melnikas

DATA: 2014-02

Profesorės Silvijos Sondeckienės paskaita Oksfordo universitete

Kiekvieno muziko kelio pradžių pradžia yra Mokytojas. Profesorė Silvija Sondeckienė, išugdžiusi didelį būrį violončelininkų, ir pati turėjo puikių mokytojų, instrumento virtuozų, žymiausių XX a. Europos violončelės mokyklų atstovų. Lietuvoje jos mokytojai buvo Levas Seidelis (1895–1961), baigęs studijas Sankt Peterburgo konservatorijoje pas garsų prancūzų violončelininką Louis Abbiate, bei Povilas Berkavičius (1894–1975), legendinio Leipcigo konservatorijos profesoriaus Juliaus Klengelio, taip pat ir minėto Abbiate mokinys. Abu Silvijos Narūnaitės-Sondeckienės mokytojai buvo ryškūs atlikėjai, nepaprastai kompetentingi, plačios erudicijos pedagogai.

Dar daugiau pasako pasaulinį pripažinimą pelniusio muziko Mstislavo Rostropovičiaus (1927–2007) vardas. S. Sondeckienė yra baigusi šio iškilaus menininko violončelės klasę Maskvos konservatorijoje. Ji ir Davidas Geringas – vieninteliai Rostropovičiaus mokiniai Lietuvoje.

Būti Rostropovičiaus mokine – didžiulė privilegija ir ne ką mažesnė atsakomybė. Privilegija – nes tik nedaugeliui likimas lėmė galimybę atsidurti greta tokio žmogaus, tapti išrinktuoju, kuriam jis tiesiogiai vadovavo žengiant į muzikos pasaulį. Visam gyvenimui S. Sondeckienė išsaugojo jausmą, kad jos Mokytojas yra šalia – kai ji dar buvo studentė, jis atidžiai stebėjo jos meninį brendimą, nukreipdavo ir patardavo, o vėliau, kai pati tapo profesore ir žymia atlikėja, ji žinojo, kad Mokytojas, jai paprašius, yra pasirengęs pasidalinti patirtimi, paremti, padrąsinti. Išliko ir atsakomybės jausmas, susijęs su ypatingu Rostropovičiaus mokinio statusu. Juk į ją žiūrima kaip į Rostropovičiaus veiklos tęsėją ir puoselėtoją, ji turi būti verta jai parodyto Mokytojo pasitikėjimo.

M. Rostropovičius labai aukštai vertino S. Sondeckienę. 1991 m. svarstant jos kandidatūrą profesoriaus pedagoginiam vardui gauti, jis rašė: „Silvija Sondeckienė baigė Maskvos konservatoriją mano klasėje. Dar studijų metais dėl talento ir

darbštumo ji iškilo iki žymiausių savo kartos violončelininkų. Vėliau stebėjau jos augimą ir kaip muzikės, ir kaip pedagogės. Šiuo metu ji daug dėmesio skiria šiuolaikinei muzikai. Girdėjau jos mokinius ir manau, kad jos pedagoginės veiklos rezultatai yra išskirtiniai. Prašau kolegų teigiamai atsižvelgti į mano prašymą ir suteikti jai profesoriaus vardą. M. Rostropovičius. 1991.01.31.“

Savo pedagoginę veiklą S. Sondeckienė pradėjo dar 1966 metais, ją tęsia iki šiol. Šiandien beveik visi labiau pasižymėję vidurinės kartos lietuvių violončelininkai yra jos mokiniai. Jos mokinys, vėliau savo studijas baigęs pas D. Geringą, yra ir Vokietijoje gyvenantis sūnus Vytautas Sondeckis, prestižinių tarptautinių konkursų nugalėtojas, vienas perspektyviausių savo kartos Europos violončelininkų.

Beveik prieš dešimtmetį palikusi Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Styginių instrumentų katedrą, S. Sondeckienė nenutraukė pedagoginės veiklos. Kasmet vasarą ji rengia mėnesio trukmės meistriskumo kursus Kroatijoje, ten dirba su vis gausėjančiu būriu jaunų violončelininkų, iš viso pasaulio atvykstančių pasisemti iš profesorės žinių ir patirties. Daugelis jų, ruošdamiesi atsakingiems koncertams ar konkursams, aplanko profesorę ir Lietuvoje, nes suvokia – jos patarimai ir pamokos yra jų sėkmės laidas.

Profesorė S. Sondeckienė gerai žinoma tarp muzikos pedagogų. Šių metų vasarą ji buvo pakviesta perskaityti pranešimą-paskaitą Europos styginių instrumentų mokytojų asociacijos (European String Teachers Association, ESTA) rengiamoje metinėje konferencijoje.

ESTA – labai įtakinga tarptautinė muzikų organizacija. Legendinis XX a. muzikas lordas Yehudi Menuhin, stovėjęs prie šios tarptautinės organizacijos ištakų, daug prisidėjo formuojant kilnius jos tikslus, į jos veiklą įtraukiant iškiliausius epochos menininkus. Šiandien organizacija vienija beveik visų Europos šalių styginių instrumentų pedagogus, skatina siekti aukščiausių meninės bei pedagoginės veiklos standartų. Asociacija rūpinasi stygininkų visų pakopų studijomis, skelbia publikacijas atlikimo ir pedagogikos klausimais, rengia konferencijas, meistriskumo klases, diskusijas ir kt.

Šie metai ESTA istorijoje ypatingi – asociacija švenčia savo keturiasdešimties metų jubiliejų. Kaip tik todėl svarbiausiam renginiui, metinei konferencijai, buvo ruošiasi itin atsakingai. Konferencija vyko Oksfordo universitete, vienoje prestižiškiausių pasaulio mokslo institucijų. Konferencijos garbės svečias buvo seras Neville'is Marrineris, legendinio orkestro „Academy of St. Martin in the Fields“ steigėjas ir prezidentas iki gyvos galvos, prelegentais pakviesti patys žymiausi styginių pedagogikos specialistai. Tai, kad profesorė Sondeckienė skaitė pranešimą tokiaame prestižiniame stygininkų forume, geriau nei kas kita liudija jos tarptautinį autoritetą.

Pranešime „Dažnos violončelės dėstymo klaidos“ (Common mistakes in cello teaching) profesorė, apibendrindama beveik per penkiasdešimt metų sukauptą pedagoginę patirtį, pateikė įdomių teorinių išvalgų, supažindino su savais praktiniais violončelės dėstymo būdais. Platų problemų ratą profesorė analizavo trim aspektais – metodiniu, fiziologiniu ir psichologiniu. Tai labai prasmingas požiūris, nes pirmasis aspektas teikė galimybę kalbėti apie atlikėjo įgūdžių ugdymą, antrasis – apie fizines mokinio galimybių ribas, kurių pedagogas negali nepaisyti, trečiasis – apie psichologinius

muzikinės pedagogikos momentus, lemiančius mokytojo įtaigą savo ugdytiniam, bendrą mokymo proceso efektyvumą.

S. Sondeckienė kalbėjo apie tai, kaip svarbu nuo pat pradžių ugdyti teisingus grojimo įgūdžius. Nesąmoningai, automatiškai susiformavę netaisyklingi įgūdžiai sunkina ir varžo muzikavimą, laikui bėgant tai tampa rimta problema, kurią pašalinti yra sunku, reikia daug pastangų ir laiko. Kartais apmaudžios klaidos, padarytos pačioje mokymosi pradžioje, apskritai užkerta kelią viešai meninei veiklai. Taigi pedagogo atsakomybė šia prasme yra labai didelė.

Reikšmingiausia technikos ugdymo priemonė, S. Sondeckienės nuomone, yra gamos – jas atliekant ugdomi ir iki automatizmo įtvirtinami visi pagrindiniai griežimo elementai. Profesorė nuogaštavo, kad gamos pastaruoju metu dažnai pamiršamos ar nelaikomos reikšmingomis, sakoma, kad technikos elementai gali būti ugdomi studijuojant vien tik meninį repertuarą. Polemizuodama su tokia praktika profesorė kalbėjo apie savo mokymąsi pas Rostropovičių, kuris iš studentų griežtai reikalavo preciziškų gamų grojimo įgūdžių, negailėjo laiko ir dėmesio šiam studijų barui. Beje, didžiojo violončelininko klasėje nebuvo studentų, kurie jau tuomet nebūtų žavėję savo virtuoziniais sugebėjimais. Dirbdamas su studentais Rostropovičius nieko nepalikdavo savieigai, to nevalia daryti ir kitiems.

Konferencijos dalyviams aiškindama gamų mokymosi ypatumus, S. Sondeckienė pristatė savo unikalią metodiką, gerokai pagreitinančią jaunojo violončelininko techninių įgūdžių formavimąsi, leidžiančią sinchroniškai spręsti kelis meistriškumo ugdymo uždavinius.

Dar vienas aspektas, kurį ypač pabrėžė S. Sondeckienė, yra darbo su mokiniu nuoseklumas. Studijos turi vykti žingsnis po žingsnio. Profesorė kalbėjo apie tai, kaip svarbu kiekvienam ugdytiniai parinkti tinkamą repertuarą. Per sunkus, techniškai neįveikiamas kūrinys neturi prasmės. Savo mintis profesorė iliustravo tokiu pavyzdžiu: mokymo repertuare populiarūs Karlo Davydovo koncertai, padedantys brandinti mokinio techniką, turėtų būti studijuojami pradėdant ne Pirmuoju, bet paskutiniu, Ketvirtuoju, koncertu, mat Pirmasis sintezuoja visas pagrindines violončelės technikos apraiškas ir iš atlikėjo reikalauja jau visiškai suformuoto meistriškumo arsenalo, o kiti trys leidžia susikoncentruoti į atskiras technikos rūšis, tad jų studijos kaip tik ir padeda pasirengti Pirmajam koncertui, kuris yra tarsi romantinio griežimo enciklopedija.

Gilindamasi į griežimo technikos dalykus profesorė jas siejo su fiziologiniais aspektais. Pedagogo tikslas – išmokyti muzikantą griežti patogiai, be nereikalingos įtampos, reikiamu momentu atpalaiduojant raumenis. Visi žinome, kad muzikų profesinės ligos dažnai yra neteisingos atlikimo technikos rezultatas. S. Sondeckienė pabrėžė, kad tik gerai išmanant fiziologinius muzikavimo mechanizmus galima visiškai sumažinti sveikatai nepalankius padarinius. Beje, vienas iš S. Sondeckienės mokytojų prof. P. Berkavičius buvo ne tik puikus muzikas, bet ir diplomuotas gydytojas, savo mokiniams jis rekomenduodavo fiziologiškai pagrįstus griežimo violončele būdus.

Profesorė nepamiršo senojo mokytojo pamokų, iš jo gautas žinias ji sėkmingai pritaikė savo darbe. Skaitydama pranešimą Oksforde ji, pavyzdžiui, smulkiai dėstė, kaip

griežiant veikia skirtingi rankų raumenys ir kaip žemyn nukreipta melodinė slinktis reikalauja didesnio atlikėjo atidumo, nes silpnesnis raumuo, „aptarnaujantis“ šį judesį, dažnai lemia nešvarią intonaciją. Kalbėdama apie kartais šypsena keliančias stygininkų grimasas, ji nurodė racionalias šių intuityviai daromų judesių ir gestų priežastis.

Pranešime S. Sondeckienė aptarė ir psichologinius muzikos pedagogikos aspektus. Tinkama aplinka klasėje yra didelė paskata produktyviam darbui. Mokinys turi jausti, kad jis pamokoje laukiamas, apie jį galvojama, juo rūpinamasi. Profesorė priminė kolegoms šias gerai žinomas, bet kartais nelabai paisomas tiesas. Daug dirbusi tiek su gabiais, tiek ir su mažiau pažengusiais mokiniais, ji priėjo prie tvirtos nuomonės, kad ir vienu, ir kitų ateitis priklauso nuo pedagogo, todėl privalu dėti visas pastangas, kad pagelbėtum ugdytiniams atrasti save, išsivirtinti profesionalios muzikos erdvėje. Susidūrus su vunderkindu nevalia pasiduoti jo talento magijai, lygiai kaip ir kitiems reikia padėti profesinius pagrindus; kita vertus, pradėjus dirbti su menkų duomenų mokiniu, jo negalima apvilti, priešingai, reikia gerbti jo apsisprendimą muzikuoti, suteikti jam galimybę. Profesorė sakė, kad mokytojas visada privalo paaiškinti, pagrįsti savo nuomonę – ir džiaugdamosis mokinio pasiekimais, ir jį kritikuodamas. Juk mokinys stebi viską, ką daro mokytojas, viskas tampa vientiso mokymo proceso dalimi.

Oksforde S. Sondeckienės skaitytas pranešimas sukėlė didelį susidomėjimą. Ji kalbėjo apie tai, kas visiems svarbu, o jos pasiūlyti darbo su jaunaisiais violončelininkais „receptai“ pasirodė naudingi ir labai aktualūs. Ne veltui jos pranešimas tuoj po konferencijos buvo paskelbtas ne tik angliškai, bet ir išverstas į vokiečių kalbą.

Saulius Sondeckis, taip pat dalyvavęs Oksforde vykusiame stygininkų forume, labai džiaugėsi žmonos pranešimo sėkme. „Nepaprastai įdėmiai išklaulytas ir puikiai įvertintas žmonos pranešimas man buvo geriausia dovana 85-mečio proga“, – dalijosi išpūdžiais maestro.

Profesorė Silvija Sondeckienė Oksforde perskaitė įdomų, turiningą pranešimą, verčiantį susimąstyti, kritiškai įvertinti kai kurias dabartinės mokymo sistemos apraiškas. Giliau pažvelgus į dėstytas problemas ryškėja ir jos pranešimo potekstė – mintis apie mokytojo atsakomybę, kuri ir yra pedagoginės veiklos šerdis. Mokytojas, į plačius kūrybinės veiklos vandenį išleisdamas mokinius, suteikia jiems atspirties taškus, nužymi pagrindines gaires, skiepija vertybes, nuo kurių priklauso ir jų pačių, ir visų mūsų meninis rytojus. Mokytojo atsakomybė labai didelė, jis neturi teisės suklysti, nes padaręs lemtingą klaidą užprogramuoja savo mokiniui autsaiderio vaidmenį, sukelia pavojų jo tolesnei profesinei karjerai.

Iš Oksfordo universiteto tribūnos dėstydamą savo pedagoginius principus, profesorė S. Sondeckienė kaip tik ir kalbėjo apie atsakomybę, apie tai, kad mokytojo pasirinkta ugdymo strategija, jo tartas žodis lemia, kaip klostysis mokinio ateitis, kuo jis galės tapti.

